

Opdat wij haar niet vergeten

Rachel Vleeschhouwer-Fortuin (74 jaar),

overleden op 10 februari 1945 in

Bergen-Belsen

Zuiderwal 14 Lochem

Klein Azink 6
7214 CA Epse
info@stolpersteinelochem.nl
Triodos NL92 TRIO 0788783564

Rachel Fortuin werd in 1870 in Lochem geboren als dochter van Jacob Moses Fortuin en Elisabeth Bueno de Mesquita. Het gezin woonde op Walderstraat 27/29, een straat die ooit de Jodenbreestraat van Lochem werd genoemd.

Rachel trouwde in 1895 in Lochem met Herman Vleeschhouwer, een Israëlitische godsdienstleraar. Het echtpaar kreeg in 1898 een dochter, Rosette. Vier jaar later werd zoon Leo geboren. Het gezin woonde destijds in Rotterdam. We zien hier een uitnodiging uit

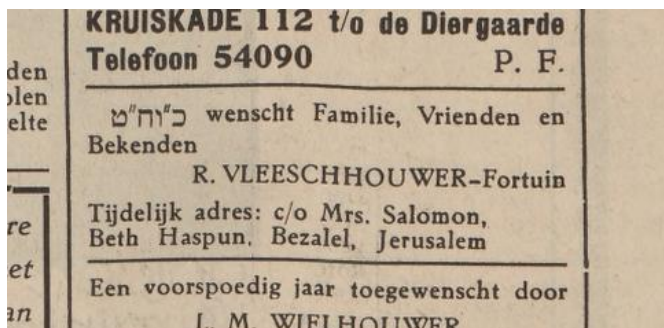
1915 voor een *bar mitszvah* bij gelegenheid van de dertienjarige verjaardag van Leo¹. Hij overleed overigens in november 1917. Op enig moment keerde het gezin Vleeschhouwer-Fortuin terug naar Lochem. Daar was Rachel begin jaren dertig secretaris van de Vereniging Joodse

Studieclub in Lochem, waarvan haar buurman, Aharon Hartog, penningmeester was.

Eind 1933 keerde het echtpaar vanuit Lochem weer terug naar Rotterdam en wel naar de Nolensstraat 35a. Rachel was er enige tijd bestuurslid van het Dames College van het Israëlitisch Begraafgenootschap. Herman Vleeschhouwer, haar echtgenoot, overleed in 1935. Midden 1937 verruilde Rachel Rotterdam voor het adres Klimopstraat in Den Haag.

¹. Bar mitzvah is Aramees en betekent 'zoon van het gebod'. Het markeert de overgang van een dertienjarige jongen naar volwassenheid, het moment waarop hij de geboden op zich neemt. Tijdens de feestelijke plechtigheid in de synagoge leest hij uit de parasha, dat is het gedeelte uit de Thora dat op de Shabbat gelezen wordt, in dit geval Leviticus 21:1-24:23.

In het Weekblad voor Israëlitische Huisgezinnen van 3 september 1937 treffen we een wens aan die Rachel vanuit Jeruzalem verstuurde rond Rosj Hasjana, het Joods Nieuwjaar².

In maart 1939 keerde Rachel terug naar haar geboorteplaats Lochem en wel naar het adres Zuiderwal 14.

Begin 1941 nam Rachel, toen 71 jaar, een vrouw van vijfendertig op kamers, Frieda Sarah Krebs. Ze was een Duitse die vanuit Rotterdam in Lochem ging wonen. Op 24 maart 1943 verhuisde Frieda naar Amsterdam waar ze haar intrek nam bij weduwnaar Abraham Mendes da Costa, prominent lid van de Joodse Raad. Hij woonde, samen met zijn drie kinderen, allen dertigers, aan de Nieuwe Prinsengracht 23 hs. In mei dat jaar trouwde Frieda met Louis Maurits Schaap die vervolgens ook op genoemd adres zijn intrek nam. Hun huwelijksgeluk was van zeer korte duur: een maand later, op 11 juni 1943, werd Frieda in Sobibor vermoord. Louis overleefde de oorlog. Bij de steenlegging voor Zuiderwal 14 mogen we Frieda niet onbenoemd laten.

² In aanloop naar Rosj Hasjana wenst men elkaar een goed jaar en dat men mag worden ingeschreven in het boek des levens. De tien dagen tussen het Joods Nieuwjaar en de Dag der Verzoening reflecteert men op het voorbije jaar door de zonden te belijden en vergeving te schenken aan anderen, waarna de Eeuwige beslist wie het komend jaar zal leven.

Bijzonder en raadselachtig is het volgende. Zoals gezegd vertrok Frieda op 24 maart 1943 vanaf de Zuiderwal 14 in Lochem naar de Nieuwe Prinsengracht 23 hs in Amsterdam. Maar ook Rachel verhuisde diezelfde dag met Frieda naar dat grachtenpand in Amsterdam. We lezen dit in de bevolkingsadministratie van Amsterdam. Hoe zat dat allemaal in elkaar? Dat kon geen toeval zijn. Zat er enige sturing achter vanuit de Joodse Raad? Vragen laten zich niet beantwoorden wanneer degenen die het zouden kunnen navertellen er niet meer zijn. Abraham Mendes da Costa overleed op 11 juli 1943. Plotseling. Een gewone dood. Zijn kinderen werden in Sobibor en Dachau vermoord.

Rachel werd op 25 mei 1943 vanuit haar woning in Amsterdam naar Westerbork afgevoerd. Frieda de volgende dag. Met dezelfde bestemming: Westerbork. Toeval bestaat niet. Achter deze planning zat een perfecte, systematische bureaucratie.

Op 11 januari 1944 werd Rachel, 74 jaar oud, vanuit Westerbork op transport gezet naar Bergen-Belsen, het concentratiekamp waar, onder vele anderen, Anne Frank aan vlektyfus is bezweken. Hoe Rachel aan haar eind is gekomen is niet duidelijk, maar de plaats van overlijden geeft te denken: Bergen-Belsen.

Haar dochter Rosette liet meer dan een jaar eerder het leven. Op 5 november 1942. In Auschwitz. Zal Rachel geweten hebben van het droeve lot van haar dochter? Waar was ze gebleven? Zal Rachel zich hebben gerealiseerd wat haar zelf te wachten stond? Het zijn indringende vragen die Joodse mensen zich destijds ongetwijfeld hebben afgevraagd en die voor eeuwig onbeantwoord zullen blijven; een triest feit waarmee we het moeten doen.

Tekst Coen van Uhm